

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

דבר תורה לפרשת נח

חשוון, תשס"ז

לאה אלמליח

באחת השבתות, תוך כדי הקריאה בהפטרה, עברה בי מחשבה שאני מבינה מעט מאוד את הכתוב בהפטרה וכמה זה חבל. חשבתני כמה אני נהנית לשמוע את ההפטרה כאשר הטקסט מובן לי למשל ירמיהו ל"א, וכמה זה נשמע סינית או קריאה חסרת משמעות כאשר הדברים בלתי מובנים. מכאן עלה במוחי הרעיון שטוב נעשה אם בשנה מסוימת נתמקד, כקהילה לומדת, בהפטרות.

ולכן למרות שפרשת נוח היא פרשה מרתקת, ולמרות שהיה לי רעיון מעניין לעיסוק בנושא המצוי בה, לאחר התלבטות והתייעצות, החלטתי לוותר על אותו נושא ולעסוק בהפטרות ובנביאים שאת דבריהם אנו קוראים. דברי היום הם מעין מבוא כללי להבנת ההפטרות. אני מתנצלת בפני אותם חברי קהילה שדברי יראו להם מיותרים, ואני בטוחה שיש רבים כלו. יחד עם זאת אני בטוחה שיש גם חברים שהדברים יעזרו להם לעשות סדר ויקלו עליהם את הבנת ההפטרות והרקע שלהם.

כידוע, ההפטרות לקוחות מספרי נביאים ראשונים ואחרונים. נביאים ראשונים הם יהושוע, שופטים, שמואל וספר מלכים. ספרים אלו אינם מכילים נבואות, למרות שמם, אלא סיפורים היסטוריוגרפיים, כלומר מספרים ומתארים את ההיסטוריה החל מתקופת הכיבוש וההתנחלות ועד חורבן בית ראשון. ספרים אלו נקראו נביאים מפני שרצו להדגיש כי הם כתובים ברוח הקודש ונכתבו על ידי נביאים.

רוב ההפטרות לקוחות דווקא מנביאים אחרונים שנקראים גם נביאי הכתב, ולמה הכוונה במושג זה? נביאי הכתב הם אותם נביאים שדבריהם נכתבו ונשמרו ונערכו והם מופיעים כספרים שלמים. לדוגמה ירמיהו ישעיהו וכן הלאה. רוב הספרים הללו אינם מכילים סיפורים או מכילים מעט מאוד. רוב הפרקים הם נאומי הנביאים.

התופעה של נביאי הכתב החלה במאה ה-8 לפני הספירה.

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

לפני המאה השמינית, בני ישראל היו עם של חקלאים שחיו חיים פשוטים, מנסים להאחז באדמתם לאחר תקופה ארוכה של נוודות.

רק במאה השמינית החלה תקופה של שיגשוג כלכלי והתבססות שיחד עמה החלה גם התעשרות של שכבות מסוימות כמו מקורבים לשלטון, אנשי הצבא, אנשים שהחלו לעסוק במסחר ועוד.

הפערים הכלכליים והחברתיים שנוצרו הם בעצם הרקע לפעולתם של נביאי הכתב. הנביאים יצאו בשצף קצף כנגד השכבות העשירות והמנצלות. התכנים העיקריים של דבריהם:

← חוסר ההגינות בפערים החברתיים.

← הפערים החברתיים הם חטא מבחינה דתית והם גם מחלישים מבחינה מדינית.

← טענות כלפי הציניות של העשירים שעבודת האלוהים שלהם אינה טהורה וכנה.

← טענות קשות על עבודת אלילים.

קבוצת הנביאים מהמאה השמינית הם: עמוס והושע שניבאו בישראל, ישעיהו הראשון (בן אמוץ) שניבא על יהודה ומיכה שניבא גם על ישראל וגם על יהודה. קבוצה שנייה של נביאים הם אלו שניבאו בסוף תקופת בית ראשון ובמהלך הגלות הראשונה.

הנביאים הנמנים עם קבוצה זאת הם ירמיהו שהחל לנבא בשנת 627 לפנה"ס, כ-40 שנה לפני חורבן בית ראשון ואחר כך ליווה את העם גם לאחר החורבן ורצח גדליהו בן אחיקם.

יחזקאל שהיה כהן וירד בגלות מיהודה לבבל ועיקר נבואותיו הן לגולי בבל, וישעיהו השני שפעל לאחר הגלות, כנראה בארץ ישראל, וניבא אל שארית הפלטה המעטה שחיה אז בארץ.

התוכן המרכזי של קבוצת נביאים זאת שונה מאוד מהתוכן של הקבוצה הקודמת.

לאחר החורבן ובזמן הגלות מצב העם קשה מאוד: המשבר של הגלות הוא משבר קשה בכמה רבדים.

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

קודם כל במובן הפשוט והמובן מאליו : משברם של אנשים שנעקרו מאדמתם ,

שטולטלו ועונו והיו צריכים להתחיל מאפס במקום זר ובלי זכויות .

אך הגלות הייתה כנראה מלווה גם במשבר רוחני ואמוני עמוק : לא רק העם

נוצח אלא על פי האמונה של אותם הימים גם האל העומד מאחורי העם

המנוצח, פרוש הדבר שלא הצליח להגן על עמו.

ואם כך מסבירים את הגלות אין טעם להמשיך להאמין באל הזה ואין טעם

להמשיך להיות שייך לעם הזה.

דרך המחשבה הזאת , שהייתה מקובלת במזרח באותה תקופה, הובילה את כל

העמים המוגלים לאיבוד מוחלט של זהותם הלאומית אמונתם הדתית . כך

נעלמו גם עשרת השבטים הצפוניים שירדו בגלות אשור כ-150 שנה לפני יהודה.

הנביאים הם המנהיגים הרוחניים הלוקחים על עצמם תפקיד ראשון במעלה

בחשיבותו : לשמור על קבוצת הגולים המיואשים הזאת כעם הממשיך להאמין

בהתחדשותו וחזרתו לארץ.

הד למאמץ אדיר זה נוכל לשמוע בנבואות הנחמה הרבות המשולבות בהפטרות.

בהמשך דברי היום נוכל לראות מאמץ זה כפי שמופיע בספר ישעיהו.

קבוצה שלישית ואחרונה של נביאים הם הנביאים האחרונים חגי ומלאכי,

שפעלו עם ראשית שיבת ציון והתחלת בניין בית שני. התוכן המרכזי של

נבואותיהם קשור לישוב המחודש של הארץ ובניין בית המקדש. תהליך זה היה

קשה והיה צורך רב בעידוד.

אחריהם פסקה הנבואה.

מכיוון שההפטרה שלנו היא מישעיהו אמקד את המשך דברי ליסעיהו.

כמה מלים על ישעיהו הראשון והשני :

ספר ישעיהו מתחיל בנבואותיו של ישעיהו בן אמוץ שפעל במאה השמינית וליווה

את מלכי יהודה באירועים היסטוריים דרמטיים . כמו גלות ישראל על ידי

אשור בשנת 722 ומסע סנחריב בשנת 701 .

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

פרקים מ-ס"ו בישעיהו משויכים לנביא אחר שפעל לאחר החורבן כשברקע אנו שומעים על ירושלים שחרבה, על גלות העם, על סבל ותלאות הגלות והתקווה לשיבת ציון. הכורש מלך פרס ניזכר בפרקים מד, מה: האומר לכורש רועי וכל חפצי ישלים, ולאמור לירושלים תיבנה והיכל תיוסד, כה אמר ה' למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו לרד לפני גויים ומתני מלכים אפתח לפתוח לפניו דלתים ושערים לא יסגרו. בפרקים אלו ניתן לשמוע על ניצחון כורש על בבל, מחריבת ירושלים. וכן אנו שומעים הד להצהרת כורש בדבר בנין ירושלים. המלך כורש אף נקרא משיח אלוהים בפי ישעיהו. ישנו הבדל סגנוני בולט וגם הבדל בהשקפה התיאולוגית, הבדלים אלו תומכים בהשערה שלפנינו שני נביאים שונים.

הרבה מאוד הפטרות לקוחות מישעיהו השני.

ההפטרות מישעיהו השני:

הפטרות פרשת בראשית- ישעיהו מ"ב

תיאור האל כבורא עולם לא באקט חד-פעמי אלא כפעולה מתמשכת. האל הוא זה הנותן נשמה לעם ולא האלילים. האל מופיע כגואל העם למרות חטאיו. חטאנו לו, ולא-אָבו בְּדַרְכֵי הַלֹּד, וְלֹא שָׁמְעוּ בְּתוֹרָתוֹ. כֹּה וַיִּשְׁפֹּךְ עָלָיו חֲמָה אִפוֹ, וַיַּעֲזוֹז מִלְחָמָה; וַתִּלְהַטְהוּ מִסָּבִיב וְלֹא יָדַע, וַתִּבְעַר-בּוֹ וְלֹא-יָשִׁים עַל-לֵב. א וַעֲתָה כֹּה-אָמַר יְהוָה, בְּרָאָךְ יַעֲקֹב, וַיִּצְרָךְ, יִשְׂרָאֵל: אֵל-תִּירָא כִּי גֹאֲלִיתָ, קָרָאתִי בְּשֵׁמֶךָ לִי-אֶתָּה.

הפטרות פרשת נוח – ישעיהו נ"ד

קהילת מבקשי דרך, ע"ר

ש"י עגנון 22 ירושלים 93589 קווי אוטובוס 22, 13, 24, 4

טל: 02-6792501 פקס: 02-6786207

דואר אלקטרוני: kehillah@bezeqint.net

אתר אינטרנט: www.mevakshei.org

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

הדימוי המרכזי של עם ישראל : אישה עקרה שנעשה לה נס והיא יולדת בנים רבים , וכאישה עזובה או כאישה עניה שאין לה שום תקווה ונחמה. בפרשה ישנה הבטחה להיפוך בגורלה

ז בָּרַגַע קִטּוֹן, עֲזַבְתִּיךָ; וּבְרַחֲמַיִם גְּדֹלַיִם, אֶקְבָּצֶךָ. ח בְּשִׁצְף קֶצֶף, הִסְתַּרְתִּי פָּנַי רָגַע מִמֶּךָ, וּבְחֶסֶד עוֹלָם, רַחַמְתִּיךָ--אָמַר גְּאֻלְךָ, יְהוָה. {ס} הקשר של ההפטרה לנוח הוא בפסוק הבא:

ט כִּי-מִי נָח, זֹאת לִי, אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְרַיִם מִי-נָח עוֹד, עַל-הָאָרֶץ--כִּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקְצָף עֲלֶיךָ, וּמִגֶּעַר-בְּךָ. י כִּי הִהָרִים יִמוּשׁוּ, וְהַגְּבָעוֹת תִּמְוֹטְטִינָה--וְחֶסֶדִי מֵאֲתָךְ לֹא-יִמוּשׁ, וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמְוֹט, אָמַר מְרַחֲמֶךָ, יְהוָה. {ס}

כלומר : כשם שה' הבטיח לנוח כי לא יביא יותר מבול לארץ כך הוא מבטיח לעם כי לא יביא יותר חורבן לעם וכי החורבן הוא רגע אחד בלבד שלאחריו צפוי לעם עתיד מזהיר.

הפטרת לך לך – ישעיהו מ'

העם פונה אל הנביא בתחושה כי ה' עזב אותם והם אינם מוצאים את דרכם אליו.

הנביא משיב : ואתה ישראל עבדי, יעקב אשר בחרתיך ; זרע, אברהם אהבי. ט אֲשֶׁר הִחֲזַקְתִּיךָ מִקְצוֹת הָאָרֶץ, וּמֵאֲצִילֶיהָ קִרְאתִיךָ; וְאָמַר לְךָ עַבְדִּי-אֲתָה, בְּחַרְתִּיךָ וְלֹא מֵאֲסִיתִיךָ. י אֶל-תִּירָא כִּי עִמָּךְ-אֲנִי, אֶל-תִּשְׁתַּעַ כִּי-אֲנִי אֶלְהֶיךָ; אִמְצִיתִיךָ, אֶף-עֲזַרְתִּיךָ--אֶף-תִּמְכַתִּיךָ, בְּיַמִּין צִדְקִי.

הפטרת ויקרא- ישעיהו מ"ג 21-מ

העם אומנם חטא אך ה' לא יזכור את חטאותיו, הוא יסלח לעם ויגאל אותו. כא זָכַר-אֱלֹה יַעֲקֹב, וְיִשְׂרָאֵל כִּי עַבְדִּי-אֲתָה; וַיַּצְרְתִּיךָ עַבְד־לִי אֲתָה, וְיִשְׂרָאֵל לֹא תִנְשָׁנִי. כב מַחֲייתִי כָעֵב פִּשְׁעֶיךָ, וְכַעֲנֹן חַטְאוֹתֶיךָ; שׁוּבָה אֵלַי, כִּי גֹאֲלֶתִיךָ. כג רְנוּ שְׂמַיִם כִּי-עָשָׂה יְהוָה, הֲרִיעוּ תַחֲתֵיּוֹת אָרֶץ, פָּצְחוּ הָרִים רִנָּה, יַעַר וְכָל-עֵץ בּוֹ: כִּי-גֹאֵל יְהוָה יַעֲקֹב, וּבִישְׂרָאֵל יִתְפָּאֵר. {ס}

הפטרת ואתחנן- ישעיהו מ

נבואת נחמה שבה הנביא מבטיח שה' יתגלה לעם ויחיה וינחם אותו. נחמו נחמו, עמי--לאמר, אלהיכם. ב דַּבְּרוּ עַל-לֵב יְרוּשָׁלַם, וּקְרְאוּ אֵלֶיהָ--כִּי מְלֵאָה צְבָאָה, כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ: כִּי לָקַחָה מִיַּד יְהוָה, כַּפְלִיִם בְּכָל-חַטְאוֹתֶיהָ. {ס} לד לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב, וַתִּדְבַר יִשְׂרָאֵל: נִסְתַּתְּרָה דְרָכֵי מִיְהוָה, וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפָּטֵי יַעֲבוֹר. לה הֲלוֹא יִדְעַתְּ אִם-לֹא שָׁמַעְתָּ, אֱלֹהֵי עוֹלָם יְהוָה בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ--לֹא יֵיעָף, וְלֹא יִיגַע: אֵין חֶקֶר, לְתַבּוּנָתוֹ.

אנו שומעים ציטוט של קולו העייף והמיואש של העם שמרגיש לאחר החורבן זנוח ורחוק מאלוהים. הנביא במהלך הפרק מתאר את האל בכל עוצמתו ואונו דבר המבטיח לעם הגנה וישועה.

הפטרת עקב – ישעיהו מ"ט

גם כאן מדומה העם לאישה שבעלה עזבה. הנביא מתאר בצבעים חיים את הגאולה ושיבת ציון :

קהילת מבקשי דרך, ע"ר

ש"י עגנון 22 ירושלים 93589 קווי אוטובוס 13, 24, 4

טל: 02-6792501 פקס: 02-6786207

דואר אלקטרוני: kehillah@bezeqint.net

אתר אינטרנט: www.mevakshei.org

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

כִּהְיִינוּ אֲדוֹנֵי יְהוּדֵי הַנִּיחֵה אֶשְׁאֵל אֶל-גּוֹיִם וְיָדִיעַ
וְאֶל-עַמִּים אֲרָיִם נִסִּי וְהִבֵּיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֹץ
וּבְנֹתַי עַל-כֶּתֶף תִּנְשֵׁן, אֲנָה: כִּג וְהִי וּמְלָכִים
אֲמִנֵּי וְשָׂרוּתֵיהֶם מִיְנֵי יִקְוֹתַי אֶפְרַיִם אֶרְכָּץ
יִשְׁתַּחֲוּוּ לִי וְעַפְרַיִם כִּגְלִי יִלְחַכּוּ וְיִדְעוּ עֵתִי
כִּי-יֵאָנֵס יְהוּדֵי אֶשְׁשֶׁר לְאַיִבֵּי שׂוֹקֵי יִשְׂרָאֵל: {ס}

הפטרת ראה- ישעיהו נ"ד שתי הפטרות אלו כלולות בהפטרת נוח

הפטרת כי תצא

הפטרת שופטים – ישעיהו נ"א 12

אלוהים הוא זה שינחם את העם. הפרשה מכילה תיאורים של האל נוטה שמים ויוסד ארץ, ויחד עם זאת תיאור של סבל העם ועונשו. לבסוף מופיעה הבטחה לגאולת ציון:

מִהֲנִאוּ וְעַל-הַרְרִים כִּגְלִי מְבַשֵּׁר מְשֻׁמֵּי שְׁלֹמִים מְבַשֵּׁר טוֹב מְשֻׁמֵּי יַע
יְשׁוּעָה אֲמַר לְצִיּוֹן מִלִּי אֶלֶּה: ח קוֹל צִפּוֹרֵי יִשְׂרָאֵל וְשֹׂאֵי קוֹל יִשְׂרָאֵל
יִרְנְנוּ כִּי עָלוּ בְּעֵינָיו וְרָאוּ בְּשׂוֹב יְהוָה צִיּוֹן: ט פִּצְחוּ וּרְנְנוּ
בְּחֵדָּו וּתְרַבּוּת יְרוּשָׁלַיִם, כִּי-יִנְחָם יְהוָה עַמּוֹ גְּאֹל יְרוּשָׁלַיִם: י יִשְׁשׁוּ
יְהוָה אֶת-זִרְעוֹ וְעַתָּה לְעֵינָיו כִּלְהִיגוּ וְרָאוּ כִלְאִפְסֵי-אֶרֶץ אֶת
יְשׁוּעָתִי אֶלֶּה, יִנּוּ: {ס}

הפטרת כי תבוא – ישעיהו ס'

פרק שדימוי האור הפותח אותו מבשר על תיאור זוהר ואופטימי במיוחד של העתיד הצפוי לעם עם הגאולה.

קוֹמִי אֲזִכְרִי כִּי בָּא אֲזִכְרֵךְ וּכְבֹד יְהוָה עָלֶיךָ:
ז, ח:

וְהִלְכִי וְאֶלֶּיךָ שָׁחִיחַ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוּוּ
עַל-כַּפְּפוֹת כִּגְלִי וְכָל-מִנְיָאֶצְיִיךָ וְקָרְאוּ לְךָ עֵרִיר
יְהוָה צִיּוֹן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: ט תִּחַת הַיּוֹתֵיךָ
עֲזוּבָה וּשְׁנוּאָה וְאִין עוֹבֵר וְשִׁמְתִיךָ לְגֵאִין
עוֹלָם מְשׁוֹשׁ דִּדְוֹר וְדוֹר: טז וְיִנְקֹתֵיךָ לְבִגְדֵי
וְשׂוֹד מְלָכִים תִּינָקֵי וְיִדְעוּ עֵתִי אֲנִי יְהוָה
מְיֹשִׁיעֶיךָ וְגִאֲלֶיךָ אֲבִיר יִשְׂרָאֵל:

הפטרת ניצבים – ישעיהו ס"א 10

שוב נבואת נחמה הממחישה את הכבוד והעושר הצפוי לעם והנקמה שיעשה האל באותם גויים שהיו אויבים כמו אדום.

לְמַעַן צִיּוֹן לֹא אֶשְׁחָק וְלִמְעַן יְרוּשָׁלַיִם לֹא אֶשְׁחָק
אֶשְׁקִיט עַד-יִצְאֵךְ כִּנְיָה וְצִדְקָה וְיִשְׁוּעָה כְּלַפֵּי יְדֵי

התנועה ליהדות מתקדמת בישראל
יש יותר מדרך אחת להיות יהודי

קהילת מבקשי דרך, ע"ר

ש"י עגנון 22 ירושלים 93589 קווי אוטובוס 22, 13, 24, 4

טל: 02-6792501 פקס: 02-6786207

דואר אלקטרוני: kehillah@bezeqint.net

אתר אינטרנט: www.mevakshei.org

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

כל פרק נאמר וכיצד בחרו הנביאים להגיב לשאלות הרוחניות והמעשיות שבפניהם עמדו במצבים יחודיים.

נעלה על נס את תרומתם הענקית של הנביאים בעיצוב פרשנות דתית יחודית לאירועים ההיסטוריים, פרשנות שהותאמה לצרכים המיוחדים של כל דור: למשל ההסבר כי עם ישראל חטא ולכן נענש, ולכן באו האסונות של הגלות על העם, פרשנות זאת איפשרה לעם להמשיך להאמין באלוהים למרות התבוסה שנחל בהגנה על עמו, וכמו כן איצלה את העם לפשפש במעשיהם.